

AKADEMİK

Sayfalar

Cilt: 7 Sayı: 34 • 14 KASIM 2007 ÇARŞAMBA

Hazırlayanlar: M. Ali UZ - Ali IŞIK • maliuz@merhabagazetesi.com.tr • aliisik@merhabagazetesi.com.tr

Merhaba
Gazetesi'nin
okurlarına
armağanıdır.
Çarşamba
günleri
yayımlanır.

TATİL YAZILARI: 4

BENİM, ÖLDÜKLERİNDE TANIDIĞIM MEŞHURLAR

[Bu yazımın adına 'Beyin Yıkama' da diyebilirdim. Ancak yukarıdaki adı daha uygun buldum. Takdir sizlerin.]

Üzerinden, ben diyeyim sekiz yıl geçti, siz deyiniz on yıl... Onu, ölüm haberleri televizyon kanallarını dört koldan işgal ettiğinde tanıdım. O güne kadar benim dünyamda Uzay Heparı diye birisi yoktu. Tanıdığım tek Uzay, Eskişehir'deki sevgili dostum Uzay Beyefendi idi. Nedense hiç tanımadığım bir başka Uzay, Türkiye'nin ve benim dünyalarımıza giriverdi, hem de hiç istemeden. O uğursuz kaza olmasaydı da Heparı ölmeseydi ben hâlâ Eskişehirli dostumu tek Uzay olarak algılamayı sürdürecektim.

O günlerde İstanbul'da idim, büyük kızımızda misafir olarak bulunuyorduk. Olağan günlük olaylar ve trafik kazaları gazetelerin ilgili sayfalarını dolduruyordu. Derken tv kanalları beynimizi yıkamaya başladı. Uzay Heparı da Uzay Heparı... Modacı Zeynep Tunuslu'nun kocasıymış, Zeynep kızımız da yüklüymüş... Vallahi bu merhum oğlumuzun sanatçı olduğunu o günlerde öğrendim de nesiyle meşhur olduğunu hatırlamıyorum. Ama kanallar bir kere domestos veya ace kullanmaya, beyinlerimizi yıkamaya başlamıştı. Günlerce renkli (belki boyalı) basının sayfaları merhumun haberleriyle doluverdi. Bu kadar önemli bir sanatçıyı tanımadığım için kendime de kızmaya başladım. Yoksa bundan sonra, gazetelerin edebiyata, kültüre ve sanata bir 'kayıp' veya 'ad tashihi' ilanları kadar yer veren sayfa köşelerinin yanında bu tür sanatçı haberlerine yer veren sayfalarını mı okusaydım. Kim kiminle çıkıyormuş, kim kimin filan dizideki rolünü kapmış, 3-5 aylık bebeğin babası kim, vb. haberlerle süslenen (!) sayfalarla kendimi yenilemeli (!), farklı bir kültürün (!) insanı mı olmalıydım?

Elbette hayır; benim bu alandaki cehaletim aslında başımda bir taç gibiydi. Hiçbir cehalet bu kadar kutsal olamazdı.

Aradan yıllar geçti; 2005'in Temmuzunu geldi... Gazetelerde ve elbette tv kanallarında bir ölüm haberi daha... Kâzım Koyuncu rahmet-i Rahman'a kavuşmuş. Allah rahmet eylesin demekten başka da bir şey gelmezdi elimden. Ama, ben bu Kâzım Koyuncu'yu da tanıımıyordum. Benim dünyada, Konya Tella Pazarı'nda 60 yıl önce tanıdığım halıcı ağabeyimiz Kâzım İzdaştan ve 1983'ten beri Türk Dil Kurumunda birlikte çalıştığımız Prof.

**Prof. Dr.
Saim
SAKAOĞLU**

Dr. Kâzım Yetiş'ten başka Kâzım'ım yoktu. Koyuncu'ya gelince, Çapa Yüksek Öğretmen Okulunda öğrenci iken, dönem arkadaşım tarihçi 'Canguru' (Çankırlı) Yücel Koyuncu'dan başka Koyuncu yoktu. Hatta, bir üst sınıfta yine bir tarihçi arkadaşımız vardı ama o hanımdı. Yücellerden ikisi de tarihçi olunca karıştırılıyordu da ayırt edilebilmeleri için adlarının önüne "Kız" ve "Erkek" kelimeleri ekleniyordu. Koyuncu soyadı elbette kendi çapında yaygındı ama ben hep Yücel'i hatırlıyorum.

Derken Yücel'in Koyuncu olan soyadını taşıyan bir genç medyaya el koyuverdi. Saçıyla, sakalıyla, şarkılarıyla, dostlarıyla bir kısım medya 'Kâzım Koyuncu' kesiliverdi. Filan yerde doğmuş, şu öğrenimi almış, vb. daha nice Koyuncu anlatmaları...

Ah sevgili ve merhum Kâzım kardeşim, sen benim dünyama daha önceden girseydin de cehaletim yüzüme vurulmasaydı! Hatta bugünlerde (07.07.07) onu yeniden gündeme taşıdık. TRT'nin *Üçü Bir Yerde Türküler* adlı programında, birkaç gün önce Samsun'daki canlı yayında, Kâzım kardeşimiz anılmadan, türküsünün söylenmesine kelime, araya bir de 'sinevizyon' dediklerine benzer bir gösteri de ekleniverdi. Ancak, yakın zamanda kaybettiğimiz Samsunlu Yıldırım Çınar'a ayrılan bölüm herhâlde pek de fazla değildi.

Evet, Kâzım kardeşimiz de, benim ölümünden sonra tanıdığım meşhurlardandı. Ben yine iskalamıştım ve Kâzım konusunda geri kalmıştım. Cehaletim, tv kanallarının Kâzım kardeşim için yaptığı yayınlarla orantılı olarak artıyordu. Kendi kendime, 'Vah Saim, eyvah Sakaoğlu, sen ki dünya biliminin, masal, efsane, hikâye, fıkra, atasözü, vb. alanlarında pek çok şeyi biliyorsun, daha memleketinin ünlü sanatçılarını bilmiyorsun!' Doğrusu ağırımaya gitmeye başlamıştı. Ne yapmalıydım; Sina Koloğlu'yu okuyup, Şenay Düdek'i izlemeliydim. Öyle de yapmaya karar verdim (!) (O yıl Düdek Hanım sadece köşe yazarıydı galiba, dedikoduculuğu tv'ye taşımamıştı.)

Yıllar ne çabuk da geçiyordu. 2007'nin Haziran sonu mu desem, Temmuz başı mı desem, bilemiyorum. Gazetede bir trafik kazası haberi daha: İki hanım arkadaşıyla Bodrum'a, hayranlarının düzenlediği doğum günü partisine giden şarkıcı ve dizi film oyuncusu Barış Akarsu komada. Hanımlar kaza anında ölmüşler. Barış'ı ise bir hafta kadar yaşatmaya çalıştılar. Ancak daha ilk günden umutlar pek azdı. Hâlâ da anlayamadım; Barış doğum gününe giderken mi, yoksa kutlamadan dönerken mi kazaya kurban gitmişti? (Bakın, ben de bazı şeyleri merak etmeye başladım!)

Efendim, meğer bu oğlumuz da öteki genç arkadaşlarımız gibi çok ünlüymüş. Şarkıcı imiş, bir dizi de çok önemli bir rolü varmış. Boyalı gazetelerin sayfa ve ekleri bu gencimiz meğer pek iyi tanıyorlarmış.

Ölüm, gene beni tanıyamadığım bir meşhurla karşı karşıya bıraktı. Bir de öğünürüm haftada okuduğum gazete sayısı, gün başına üç buçuk gazete düşecek kadar. Ben yine yaya kaldım, gene genel kültür eksikliğinden sınıfta kalıyorum.

Barış Akarsu, acaba geçen yıl kaybettiğimiz Muhlis Akarsu'nun nesiydi? Emekli profesör (İnşallah sağdır.) Bedia Akarsu da aklıma gelen soyad arkadaşlarından biri? Görüyorsunuz, ben de az şeyler bilmiyorum.

Derken, merhumun birkaç gün komada kaldığı Bodrum'daki hastane-nin önünde toplanan dostları ve hayranları... Hayranları ne ise de dostları

olduğunu ileri sürerek bilmem nerelerden Bodrum'a gelenlerin bazıları 'tu kaka' ilan edilivermez mi? (Belki de zaten o günlerde Bodrum'a gelecek birileri aynı taşla ikinci kuşu vurmak istemiş olabilirler.) Düşünebiliyor musunuz, gariban şarkıcımız hastanede Azrail'i kovmak için doktorlardan takviye almaya çalışıyor, bazıları da hastane bahçesinde 'rant' peşinde... Demek ki benim uzağımdaki bu dünyanın bir de böyle parlak (!) yüzü varmış. [Gerçi benim dünyamda da 'rantiyeci' eksik değil, ama onların ki reklam için değil, sadece sadakat (!) ve istikbal için yapılan takla atmalarıdır(!)]

Barış da Amasra'da toprağa verildi, ama benim de kültürüm biraz daha arttı. Allah gecinden versin. Artık bu dünyadan biri benzer bir şekilde aramızdan ayrılırsa ben hemen bülbül kesilip şakımaya başlayacağım. Hatta böyle birileri için elimin altında biraz da bilgi bulunduracağım. Belki de sırf yaya kalmamak için bilgisayar kullanmayı, gogıl diye söylenen her neyse, onu açmayı öğreneceğim. Az fedakârlık değil tabii. Ancak benim yapacaklarım elbette Sezen Aksu'nun yaptıklarının yanında solda sıfır kalır. Aynı zamanda şair olan ve birkaç yıl önce bizim *Türk Dili* dergisinde Yard. Doç. Dr Mümtaz Sarıççek'in şiirlerinin ve şairliğini incelediği şiir filan yazamam, benden böyle bir şeyler beklemesinler. Ancak bir ağıttan, şairini anmadan birkaç mısra aşırarak merhuma / merhumeye ithaf edebilirim.

Artık benim genel kültürüm genç ölümler sayesinde geliyor, zenginleşiyor. Ne Uzay'ın ne de Koyuncu'nun bir parçasını bilirim. Barış'a şöhret yolunu açan diziyi sakın sormayın, defalarca tekrar edildiği hâlde yine de öğrenemedim.

Renkli basın ve tv kanalları size ne kadar teşekkür ersem azdır. Beni bilgilendirdiniz, eş dost yanında konuşurken mahcup olmamı önlediniz. Beynimi yıkamayı öylesine başardınız ki ben kim bilir yıllardan beri beyin hücrelerimde sakladığım hangi lüzumsuz (!) bilgileri atarak merhumlara yer açtım.

Ortaokul ikinci sınıfta iken Asya dağlarını ezberlerken bazı adlarda zorlanmıştım. Ama öyle iyi öğrenmişim ki üzerinden 55 yıl geçtiği hâlde Yablony Stanoy (herhalde böyleydi) Dağlarını hâlâ hatırlıyorum. Lise 1'in ilk çağ tarihi kitabındaki bazı kişi adlarını öğrenirken de çok zorlanmıştım. Siz, Tiglat Plasar, Ahanemnet, Sesostri, Ahuramazda gibi adları hatırlıyor musunuz? Ben öyle bir öğrenmişim ki... Hele 6 Edebiyatta okurken Sanat Tarihi dersinin notlarını öyle bir öğrenmişim ilk cümleyi her vesileyle tekrar eder dururum. İşte o ilk cümle: "Her millet ve memleket gibi Türklerin de tarihleriyle birlikte gelişen ve güzelleşen bir sanatı vardır." Ruhun şad olsun Ayten Eğdemir Hocam.

Aradan kaç yıl geçecek bilmem ama ben Uzayları, Kâzımları, Barışları hep hatırlayacağım. Bana dedemin adını unutturan bu çağdaş kahramanları nasıl unutturum ben?

Evet, beyin yıkatmak için ille de genç, meşhur fakat benim ancak tanıyabildiğim ölümleri beklemeyiniz. Eğer beyninizi yıkatmak istiyorsanız açınız tv'nizi, şöyle bir dolaşınız kanalları, neler neler göreceksiniz sizi dününden koparacak...

Gençler, meşhur fakat bence meçhul olan gençler, sakın vakitsiz ölmeyin; artık acınıza dayanamıyorum...

Dr. Yakup ŞAFAK

ŞAHABETTİN UZLUK'UN NOTLARINDA SON DÖNEMDE YAŞAMIŞ KONYALI MEVLEVİLER [2]

Akademik Sayfalar'ın 3.10.2007 tarihli nüshasında birinci kısmını yayınladığımız bu yazı, Konya'nın önde gelen Mevlâna ve Mevlevilik araştırmacılarından Şahabettin Uzluğ (v. 4.7.1989) Bey'in¹ bazı notlarından derlenmiştir. Kardeşi Prof. Feridun Nâfiz Bey (v. 27.9.1974)² ile birlikte ömürlerini, mensup olduğu ocağın kültür ve irfanını yaymaya adanmış olan bu fedakâr insanların geride bıraktıkları (Konya İl Halk Kütüphanesi'ndeki zengin kitaplık ve Selçuk Üniversitesi'ndeki değerli arşiv³) maalesef bugüne kadar yeterince değerlendirilememiştir.

Ancak şu da bir memnuniyet vesilesidir ki başta tıp tarihi olmak üzere Mevlâna, Mevlevilik, Türk kültürü ve tarihi araştırmalarıyla tanınmış olan Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluğ hakkında yapılan araştırmalar, yayınlanan kitap ve makaleler gün geçtikçe artmakta; onun hayatı, çevresi, eserleri, düşünceleri ve faaliyetleri daha fazla gün ışığına çıkmaktadır. Şahabettin Bey hakkında da benzer çalışmaların yapılmasını, eşi Nimet Hanım'ın (v. 27.5.2000) unutulmamasını ve onların Konya'daki vefakâr birkaç kişinin haklarında yazdıkları yazılarla kalmamalarını temenni ediyoruz.

FERİDUN NÂFİZ UZLUK: 1904'te⁴ Konya'da Çelebi Sokağı'nda doğdu. Mevlâna ailesindedir. Ahmet Bey'in oğludur. İlk ve orta tahsilini Konya'da bitirdikten sonra yüksek tahsilini Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nde tamamladı. Şark hizmetini Anadolu'da yaptıktan sonra, ihtisası için kendi parasıyla 4 yıl Almanya'da bulundu. Münih, Hamburg ve Berlin'de tanınmış büyük Alman profesörlerinin asistanlığını yaptı ve takdirlerini kazandı; mütehasıs iznini aldı.

Daha İstanbul'dayken Çallı İbrahim, Fehiman,⁵ Ruhi Bey gibi Türk ressamlarının musâhabelerinde bulundu ve uzun müddet onların eserlerini İstanbul ve Ankara'da açılan sergilerde takip etti. Bilhassa Türk sanat şubelerinden resim, mimarî, yazı ve müzikte büyük bir anlayışı olduğu gibi, genel ve özel sanat tarihi bilimini de Avrupa'da yaptığı stajlar arasında kuvvetlendirdi. Bir mimar kadar âbidelerden ve bir hattat kadar yazı çeşitlerinden anlar. Mevlevihâne'de geçen hayatı esnasında⁶ da, en güçlü âyinlerin makamlarını tefrika muktediri. Hattat, ressam, mimar, heykeltıraş ve müzis-

(1) Mimar, ressam, eğitimci ve araştırmacı Şahabettin Uzluğ hakkında bkz. *FNU Armağanı*, s.179-180.

(2) Geniş biyografisi için bkz. *Feridun Nâfiz Uzluğ'a Gönderilen Mevlevî Mektupları*, Haz. Yakup Şafak-Yusuf Öz, Konya, 2007 (Tekin Kitabevi), s.18-33.

(3) Uzluğ kardeşlere ve son Mevlevî postnişinlerinden Veled Çelebi'ye (öl.1953) ait çeşitli belge, doküman, mektup, tablo vs.'den oluşan SÜSAM Uzluğ Arşivi hakkında bkz. *X. Milli Mevlâna Kongresi Tebliğler II (Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluğ Armağanı)*, Konya, 2003. (İl Halk Kütüphanesi Uzluğ Bölümü'ndeki yazma eserlerle bazı sanat ürünü çalışmalar, Bölge Yazmalar Kütüphanesi'ne; arşivdeki eserlerin bir kısmı da Üniversite'nin Merkez Kütüphanesi'ne taşınmıştır.)

(4) Şehven 1904 yazılmıştır; doğrusu 1902 olacaktır.

(5) Bu ismin ünlü ressamlardan Refik Epikman (1901-1974) olabileceğini düşünüyorum.

(6) Uzluğ kardeşlerin İstanbul'daki tahsilleri esnasında kaldığı Mevlevihâneler ve muhitleri hakkında bkz. Yakup Şafak, "Uzluğ Kardeşlerin Mevlevîlik ve Çelebilik Yönleri", *Tıp Tarihi Araştırmaları*, S.XIV, s.178 vd. (İst. 2006)

yenlerden birçok ölmüş ve sağ ahbabları vardı. Abdülhak Hâmid, Süleyman Nazif, Rıza Tevfik... gibi tanıdıklarla yıllarca yüz yüze geldi, sohbetle bulundu.

Gücü, yalnız sanat muhitine inhisar etmez. Aynı derece ve derinlikte İslâm ve Türk tıp, felsefe, tasavvuf, kimya, fizik dallarında da çok geniş bilgiye sahiptir. Ana dili yanında müteaddit dilleri okur, anlar, yazar ve konuşur. Bu arada Mevlâna bilgiçliği ötekilerin yanında kat kat üstündür. Mevlâna'nın Mesnevilerini, gazellerini ana dili gibi anlar ve anlatır. Başka illerde sanı çağrılan, iftihar kaynağımız, ulu bir kişidir. Tanrı tuttuğunu kolay, yolunu aydın ve kendisini yıllarca sağ etsin.

Mevleviliğe ait çabaları arasında Mevlâna'nın *Mecâlis-i Seba'sı*, *Mektûbâtı*, Ulu Arif Çelebi'nin *Rubailer'i*, Furûzanfer'in *Mevlâna Celâleddin'i*,⁷ bunların dışında, henüz çıkmamış Sultan Veled'in *İbtidânâme'si* İntihânâme'si; *Mesnevî*'nin 7. defterine ait savunmalar yayına geçmek için sıra beklemektedir.⁸ (Saadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, cilt II, s. 672, İstanbul,1943)" [s.92]

HACI ABDÜLHAMİD: Mevlâna muhiblerindendi. Konya'ya Buharâdan gelmiş ve Osman Çelebi'nin annesine Konya'da ikinci koca olmuştu. Konya'da Mevlâna Türbesi'nin kuzeyine düşen Durak Fakı Mahallesi'nde ikamet ederdi. Başına daima destarlı sikke giyerdi. Pek güzel sülüs, nesih ve talik yazıları yazardı. Kendisinden bahseden Veli Sabri Uyar, maalesef makalesinde yazı derslerini kimden aldığını söylememektedir.

Bununla beraber, kendisinin pek ince bir zevkle yazdığı bu yazı çeşitlerini dul aldığı eşinin oğulları Osman ve Hacı Kâmil Çelebilerle, Konya âlimlerinden Ağrılı Mustafa Efendi'ye (öğretmiş, onlara) yazı hocalığı etmiştir. Bıraktığı yazı örneklerinin kimler elinde kaldığı belli değildir. Bu hususta Veli Efendi de kaynağında fazla bilgi sunmamaktadır.[Veli Uyar, *Konya (Dergisi)*, Yıl II, Sayı 102-104, s. 14-15, Konya, 1947] [s.78]

HASAN SAİD ÇELEBİ: Mevlâna ailesinden Abdülvâhid Çelebi'nin torunudur. (...) İstanbul'da doğdu. Orta ve yüksek tahsilini ikmalen sonra, gazeteciliğe girdi. Ölüm yılına kadar, günlük İstanbul gazetelerinde ve dergilerinde Türk Edebiyatı üzerine değerli incelemeler yayınladı. Güzel sesi vardı. Cuma günleri Galata Mevlevihanesi'ne gelir, mutribda ayinlere iştirak ederdi.

Yazısı da sesi gibi güzeldi. Vakit vakit Çağaloğlu'ndaki anne evinde nefis yazılardan mürekkep koleksiyonlarından ziyafet verirdi. Bilgi ve hüneri yanında tatlı konuşmaları olurdu. Bilhassa sohbetleri insanı hiç sıkımadı. Orta boylu ve şişmanca idi; elinde kalın bir bastonla Ahmet Rasim Bey gibi Babıalî'nin sâdik bir yolcusuydu. 1930 senesinde armağan ettiği fotoğrafın arkasında güzel rika ile şu mısraları yazmıştı:

*İntisâbım ceddime vârestedir tefsîrden
Sîretim sûrette zâhir şimdi bu tasvîrden
Hasan Said Çelebi, 29 Kasım 1930 Cuma*

(7) Zikredilen eserler hakkında bkz. "Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü'nün 25 Yıllık Bilimsel Çalışması - Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluk'un Basılmış, Basılacak Kitapları", *FNU Armağanı*, s.157-174; bu eserde Aykut Kazancıgil'in "Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluk (1902-1974) Hayatı, Özellikleri" adlı makalesi, s.65-89.

(8) F. Nâfiz Bey, *Rebâb-nâme* ve *İntihânâme*'yi Niğdeli Hakkı Eroğlu'ya tercüme ettirmiştir; tercümelerin eski harfli nüshaları SÜSAM Uzluk Arşivi'ndedir. Son eser ise Veled Çelebi'nin hazırladığı *Es-Seyfül-kâtı*' adlı çalışma olmalıdır.

1924'te Avrupa'ya gittiğim zaman neşe ve sıhhat içinde bıraktığım çelebinin, dönüşümde 1935'te öldüğü haberiyle karşılaşmıştım. Çok içli ve nazik ruhlu idi. Annesinin ölümünden sonra, pek acıklı bir hayata düşen çelebinin, korktuğu ve üzüldüğü acı olay, nihayet kendi başına geldi; (...) bu yalancı dünyaya ebediyen gözlerini kapadı. [s.82]

HULKİ ÂMİL KEYMEN: 1896 yılında Halep Mevlevihanesi'nde doğdu. Babası Âmil Çelebi, (orada) Mevlevi şeyhi idi.⁹ Dervişlerden Hafız Vehbi Dede¹⁰, çocuğa Hasan Hulki adını koydu. Ailesiyle 1909 yılına kadar Halep'te kaldı. Evde özel ders gördü ve Arapça öğrendi. Gayet güzel Arapça konuşurdu.

Konya İdadisinde, İstanbul'daki Fecr-i Aticileri, Ufk-i Ati adı altında *Aşiyân* ve *Rebab* Dergileriyle temsile çalışıyorlardı. Elimize geçirdiğimiz bir günmüş kuruş ile bu dergileri satın alır, bugün pek çokları hayatta olmayan tanıdıkların yazdıkları şiirleri ve nesirleri takip ederdik. İşte o vakitki şiir yazarlardan biri de Hulki Amil Çelebi idi.

Babasının Kastamonu şeyhliği üzerine Konya'dan ayrıldı. Orta tahsilini orada sürdürdü. 21 Mayıs 1922'de okulu bitirdi. Haydarpaşa'daki askeri tıbbiyeye girdi. Yüzbaşılıkla göz doktoru çıktı. Kıtalarda dolaştı. Doktor Niyazi Paşa'nın yanında gözcülük ihtisasını yaptı.

Uzun çabalardan sonra emekliliğini istedi. Konya'ya yerleşti. Bir taraftan hastalarına baktı, diğer yandan *Yeni Konya*, *Yeni Meram* gazetelerinde yazılar yayınladı. 27 Mayıs 1960 seçimlerinde Konya'dan milletvekili oldu. Özellikle bu görevi yanında yıllık Mevlâna törenlerinde konuşmalar yaptı.

1 Muharrem 1388/30 Mart 1968'de çektiği göz hastalığından kurtulamadı ve gözlerini fani âleme bütünüyle kapadı. Adı gibi halûk, kibar, nazik, hoşsohbet, tatlı-nükteli meclisler sahibiydi. Hâli ile kâli ile kemalli çelebiydi. Vakitsiz ölümüne acımamak mümkün değildir. (Bkz. Prof. Dr. F. Nâfiz Uzluk, *Zafer Gazetesi*, Yıl 6, Sayı 1628, s. 3, Ankara, 1968). [s.91a]

(9) Konya Mevlâna Dergâhında, 1920 yılında çelebilik makamında da bulunmuş olan Âmil Çelebi için bkz. Sezaî Küçük, *Mevlevîliğin Son Yüzyılı*, İst., 2003.

(10) Şahabettin Bey, aynı notlarında (s.92-93) Hafız Vehbi Dede için şu bilgiyi veriyor: 1854'te Tirmova'da dünyaya geldi. 20 yaşında Gelibolu Mevlevihanesi'nde ikrar verdi ve çile doldurdu. Sonra Şeyh Azmi Efendi zamanında Kahire Mevlevihanesi'nde bulundu. 1896'da Amil Çelebi'nin Halep Mevlevihanesi şeyhliği zamanında orada bulundu. Bu tarihte dünyaya gelen en küçük şeyhzadesi Hulki Çelebi'nin usul dairesinde adını koydu. 1919-1925 yıllarında Üsküdar Mevlevihanesi'nde şeyh Ahmet Remzi Efendi'nin şeyhliğinde türbedar ve imamlık görevini yaptı.

Aczimin Giryesi

Tatlı Dilli Olmak

İnsan bu, ne derisi giyilir ne eti yenir
Tatlı dili de yoksa ona nasıl insan denir?

Ahmet Sevgi

TEBLİĞ VE İRŞADDA YAYIN VE İLETİŞİMİN ÖNEMİ (Geçen sayıdan devam)

E-İRŞAD VE TEBLİĞDE SORUMLULUK

Her müşşid, insanları irşad etmek, her din görevlisi hattâ her Müslüman imkân ve kabiliyetleri ölçüsünde din ve ahlâk namına ne biliyorlarsa onu başkalarına da öğretmek durumundadırlar. Bu alanda en büyük sorumluluk hiç şüphesiz Peygamberimizin vârisleri olan din âlimlerine düşmektedir.

Kur'an-ı Kerimde şöyle buyrulur: *"Onların gizli konuşmalarının çoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka vermeyi veya iyi bir iş yapmayı veyahut insanlar arasını ıslâh etmeyi emredenler müstesnâ. Kim Allah'ın rızasını elde etmek için bunu yaparsa, biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz."* (20)

İbn-i Ömer (R.Anh) den Peygamber Efendimiz, irşad ve tebliğde sorumlulukla ilgili şöyle buyurur: *"Her biriniz çobansınız ve her biriniz sürüsünden mesuldür. Hükiümdar ve iş başındakiler de çobandır, tebaasından mesuldür. Erkekler de kadınların çobanıdır ve sürüsünden mesuldür. Kadın kocasının ve evinin çobanıdır. O da sürüsünden mesuldür. Hülâsa; hepimiz çobansınız ve idareniz altındakilerden mesulsünüz."* (21)

Dinî idareler sıradan birer teşkilât değildir, din görevlileri de sıradan birer meslek sahibi veya devlet memuru, sıradan birer hatim ve namaz görevlisi değildir. O kimseler her şeyden önce Peygamberimizin vârisleri olarak birer müşşid, birer mübelliğ, birer dâvetçi ve birer müjdecidirler. Bu bakımdan onlar, diğer Müslümanlardan daha dikkatli, daha sabırlı, daha azimli ve daha cesaretli olmak durumundadırlar. Çileyetâlip, bilgili, ileriye görebilen, tehlikeyi önceden sezebilen bir dinamizme ve uyanıklığa sahip olmak zorundadırlar.

Aşağıdaki âyet-i kerime Allah-ü Teâlâ, Muhammed Mustafa'yı gönderiş sebebi ni şöyle açıklıyor: *"Biz seni bütün insanlara ancak bir müjdeleyici ve bir uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler."* (22)

Kur'an-ı Kerimin, öncelikle âlimlere yüklediği tebliğ ve irşad görevi ifa edilirken, bu konuda bize en güzel ve en büyük örnek Peygamber Efendimizin sünneti mutlaka dikkate alınarak yerine getirilmelidir. Böyle olursa bu hizmeti, en güzel ve en isabetli şekilde ifa etme şansını elde etmiş oluruz. Peygamber Efendimizin tebliğ ve irşad metodu, hiç gelişmemiş ve cehaletin kucağında dalâlete sürüklenmiş toplumlar üzerinde denenmiş ve netice alınmıştır.

F-İRŞAD VE TEBLİĞDE YAYININ ÖNEMİ

Basın-yayın, toplumların hayatında önemli bir yer tutmakta ve fonksiyoner bir güç olarak kendini göstermektedir. Bu husus, konumuz olan tebliğ ve irşad açısından da böyledir. Milletlerin kültür seviyesi ve okuma zevki gazete türünden ve traajlarından anlaşılacaktır. Tebliğ ve irşad düşünülen ve tasarlananların, kalıcı ve tesirli olabilmesi ve zamanla geliştirilmesi yazılı hale getirilmesine bağlıdır.

Tebliğ ve irşad da basın-yayın, yaygın eğitim veren resmi bir kurum durumundadır.

Tebliğ ve irşad da kullanılmak ve ilgilenenlere duyurmak üzere projelendirilen dinî konuların, basın-yayında da yer alması sağlanırsa daha geniş kitlelere ulaşılmış ve toplumda dinî ve millî bir kaynaşma sağlanmış olur.

Günümüzde basın-yayının, millî ve siyasî sınırları aşan bir gücünün olduğunu dikkatlerden uzak tutmamalıyız. Bu özellik ve genişlik, İslâm dininin cihanşümul olma hak ve yetkisine de uygun düşmektedir. Kur'an-ı Kerimin mesajı, günümüzde sınırları

zorlayan ve engel tanımayan medya aracılığıyla dünyaya daha rahat ve genişçe duyurulur.

Kur'an- Kerimde şöyle buyrulur:

"İndirdiğimiz açık delilleri ve kitapta insanlara açık bildirdiğimiz hidâyet yolunu gizleyenlere, hem Allah ve hem de bütün lânet ediciler, lânet eder." (23)

Demek ki tebliğ ve irşad hizmetinde bulunanların görevi, her tür modern araçtan yararlanmak suretiyle hidâyet yolunu gizlemek isteyenlere karşı direnmek olmalıdır.

Basılı dinî yayın, toplumu din konusunda aydınlatmanın, Müslümanın Müslümanca düşünüp öyle yaşamasını sağlamanın önemli ünitelerinden biridir. Camide kürsü, mihrap ve minberden yürütülen tebliğ ve irşad hizmetleri; kitap, dergi, gazete ve broşür gibi kalıcı dökümanla mutlaka beslenmeli ve desteklenmelidir.

Dünyayı küçülterek toplumları âdetâ esir alan iletişimi kullanarak güçlenen emperyalist kültürler, yerel ve zayıf kültürler üzerinde baskı kurmaktadır.

Tebliğ ve irşadda, ellerinde geniş imkân olan basın-yayın organları nesilleri dini açıdan bilgilendiren, kaynaştıran ve ahlâken yücelten kültür merkezleri olmalıdır.

Ebu Hureyre (R. Anh) den rivâyet edildiğine göre Sevgili Peygamberimiz şöyle buyurur:

"Başkalarını doğruluğa çağıran kimseye, kendisine uyanların sevabı gibi sevap verilir. Bununla beraber onun sevabından hiç bir şey eksilmez. Sapıklığa çağıran kimseye de, ona uyanların günâhı kadar günâh verilir. Bununla beraber ona uyanların günâhından hiç bir şey eksilmez." (24)

Eğer bu Hakka çağrı, medya aracılığıyla yapılırsa daha çok insana ulaşılır ve daha çok insana iyilik yapılmasına sebep olunur. O nispette de bu hizmetten elde edeceğimiz sevap artar. İleriyi görerek Müslümanların halini düşünen insanların, böyle hareket etmeleri akıllıca bir iş olmaz mı?

Kur'an-ı Kerim; *"Mü'minler ancak kardeşler, öyleyse kardeşlerin arasını ıslâh edin ve Allah'dan korkun ki esirgenesiniz."* (25) buyuruyor.

Allah-ü Teâlâ, yararlı iş yapanlara ve insanlara doğru yolu gösterenlere şu müjdeyi veriyor:

"İman edip yararlı iş yapanlara gelince, onlar da cennetliktirler. Onlar orada devamlı kalırlar." (26)

Aşağıdaki hadîs-i şerifte de konunun bir başka yönü üzerinde duruluyor: Huzeyfe (R.Anh) den rivayet edildiğine göre Peygamber Aleyhisselâm şöyle buyuruyor:

"Nefsım yedi kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, ya iyiliği emredersiniz, ya da kötülükten nehyedersiniz. Yahut Allah-ü Teâlâ size azâp gönderir. Sonra (aklınız başınıza gelir) Allah'a yalvarırsınız; yalnız duanız (yalvarmanız) kabul edilmez." (27)

Kitap, gazete, dergi, broşür ve afişlerle; radyo ve televizyonun da bu kervana katılmasıyla yaşadığımız çağın kültür ve düşünce sahasında en büyük baskı ve yönlendirme gücü haline gelmiş olan medyayı, kimse görmezlikten gelemez ve dikkate almazlık edemez. Toplumun irşad etmekle görevli kimseler, bu noktayı düşünmek ve medyayı lazım olduğunda kullanılmak üzere bir kenara koymak zorundadırlar.

G-TEBLİĞ VE İRŞADDA KİTLE HABERLEŞME ARAÇLARININ ÖNEMİ

Günümüzde kültüre yönelik kitle haberleşme araçlarının başında radyo, televizyon, telefon ve internet gelmektedir.

Sayıları milyonlarla ifade edilen okuyucu, dinleyici ve seyirciye hitap etmeleri itibâriyle kitle haberleşme araçları, günümüzde eğitici ve öğretici vasıtaların başında yer almaktadır.

"Sistem, yaygın eğitim kurumları ile kendisini, kitlelere açma ihtiyacını duymuştur. Ancak gittikçe kolaylaşan ve yaygınlaşan seyahat ve haberleşme araçları, basın-yayın ve özellikle artan kanalları ile televizyonun yaygın eğitim araçları arasında yer alması zaruret haline gelmiştir. Uydu yayınları ile daha büyük oranda dünyaya açılacak olan ekran, toplumları yaşatan millî kültür, millî ahlâk ve manevî değerlerin korunması açısından çok ciddi olarak düşünülmesi gereken bir fonksiyona kavuşacaktır. Bugün bile okuldan öğretilen ile evde öğretilenden hangisinin daha çok iz bıraktığını tartışır durumdayız." (28)

Buna mukâbil ülkemizde ve ülkelerinde dinî irşad ve tebliğ konusunda en az başvurulan vasıta herhalde kitle haberleşme araçlarıdır. Bu tespiti, böyle güzel ve böyle devam etsin anlamına yapmıyoruz. Aksine tebliğ ve irşadta radyo, televizyon ve internetten mutlaka faydalanılması gereğini ve gerçeğini dikkatlerinize sunmak için yapıyoruz.

Çağımızda teknolojiye ileri gitmiş ülkelerde fertleri ve toplumları, sürekli ve yaygın bir şekilde tesir altına alma gücünden hareket edersek, kitle haberleşme araçlarından dinî, millî ve ahlâkî değerlerin benimsetilmesi konusunda geniş çapta istifade edebiliriz. Bu ülkelerde radyo ve televizyonda dinî konularda müstakil hazırlık ve propaganda yapıldığı gibi, bundan daha önemli olarak diğer programlar içerisinde de bazı dinî mesajlar verilmesine özen gösterilmektedir.

Pazar günleri meşhur kilise ve katedrallerde düzenlenen dinî âyinler, nikâh törenleri televizyonlardan rengârenk ışıklarla, baygın baygın ilâhilerle canlı olarak verilmektedir. Çoğu Hristiyan ülkesinde televizyonlar, kiliselerden yükselen çan sesleriyle yayına başlamaktadır. Amerikan cumhurbaşkanının İncil'e el basarak ve İncil üzerine yemin ederek göreve başlama merasimi, televizyonlar aracılığıyla bütün dünyaya gösterilmektedir. Dinî propagandayı esas alan ve dinin hayatın içinde olduğunu gösteren bu akımın karşısında manen ayakta durabilmek için bizim de tebliğ ve irşadta mutlaka televizyon gibi araçlardan yararlanmamız şarttır.

“Şurası bir gerçek ki, bugün toplumun gelişip yükselmesinde topluma kazandırılan eğitimin yanında en az onun kadar da diploma vermeyen fakat toplumun bütününe hitabeden eğitimin rolü vardır. Çünkü eğitim, sadece bilgi ve beceri sahibi kaliteli insan yetiştiren bir sistem olarak değil, aynı zamanda sosyal yapının, kültür ve mânevî değerlerin korunup kuvvetlendirilmesi ve cehaletle savaş olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu takdirde radyo ve televizyonun önemi daha iyi anlaşılabilir olur.” (29)

Aslında televizyon, toplumlar için büyük bir şans, tebliğ ve irşad, eğitim ve kalkınma, dünyayı tanıma ve tanıtmak için büyük bir fırsat ve imkândır. Televizyondan daha kapsamlı, çekici ve tesirli bir eğitim aracı şimdilik mevcut değildir. Hem göze, hem kulağa ve hem de estetik zevke hitap eden bu hârika araç iyiye, güzele, doğruya ve hayra hizmette kullanıldığı sürece büyük bir nimet ve büyük bir kazançtır. Aynı araç kötüye, çirkine, yanlış ve şerre vasıta kılındığı takdirde büyük bir felâket ve yaptığı yıkımın tamiri zor olan büyük bir negatif güçtür. Tabii ki külfet ve felâket, nimet ve kazanç sayılan televizyon denilen araç değil de, o aracı idare eden zihniyet ve araçla verilmek istenen hayat tarzı, yaşayış şekli ve ahlâk anlayışıdır.

Allah (c.c.), her aleti olduğu gibi televizyonu da, nimet veya felâkete dönüştürülebilecek özellikte yaratmıştır. O teknik bir buluştur, bir haberleşme ve eğitim aracıdır. O aracı, helâl veya nimet yapan insanların niyetidir. Kötü niyetliler veya tıynet bozuk olanlar televizyonu felâket; iyi niyetliler, karakteri temiz ve dürüst olanlar televizyonu faydalı bir nimet haline getirirler. Demek ki önemli olan insanların beyin dokuları, ahlâk anlayışları, yetiştirilme tarzları, dünyaya bakışları ve niyetleridir.

H-İNANDIĞI GİBİ YAŞAMAYAN YAŞADIĞI GİBİ İNANIR

Dünya, çok çeşitli inanç, kültür, ahlâk ve moda adına yoğun bir sesli ve görüntülü yayın saldırısı ile karşı karşıyadır. Artık bu yayınlar, ülke sınırları, idarî disiplin ve yönetim anlayışı ile de kayıtlı değildir. İş büyük ölçüde insanların ilmine ve iradesine kalmaktadır. İnsanın, Cenab-ı Hak ile yakınlığına, hukukuna ve Hakk'ın hatırını gerçekten yüce tutmaya kalmaktadır.

Cenab-ı Hak, kullarına yakındır. Bu gerçeği aşağıdaki ayet-i kerime ne güzel açıklıyor:

“Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve ona şah damarından daha yakınız.” (30)

Hakkın hatırını yüce tutmak niyetinde olanlar için aşağıdaki ayet-i kerimde buyrulduğu gibi Resulullah ne güzel bir örnektir. Allah-ü Teâlâ şöyle buyuruyor:

“Andolsun ki Resulullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir.” (31)

Kur'an-ı Kerim bize, Sevgili Peygamberimizi örnek gösteriyor. Siz elbette bir pey-

gamber değİlsiniz ama, O'nun gibi yaşamaya gayret gösterin demek isteniyor. Sevgili Peygamberimiz, hem de ün güzel ve en üstün örnek. Peygamberimizin yaşayışı, bizim inanmamız ve uygulamamız gerekenlerin hayata intikalidir. İnandığımız gibi yaşarsak, sergilediğimiz hayat tablosu, Resulullah Efendimizin örneğine de uygun düşer. Eğer yaşadığımız gibi inanırsak, dünya, ahiretin önüne geçmiş olur. Yaşadığı gibi inanan bir kimse hayatına din adına bir takım yanlışların yerleşmesine ve kendisini de yarıltmasına fırsat vermiş olur.

Tebliğ ve irşad hizmetinde bizim üzerinde önemle durmamız gereken noktalardan birisi de; insanları inandıkları gibi yaşamaya teşvik etmektir. İnandığı gibi yaşamaya teşvik etmeden önce inanç sisteminin de kontrolden geçirilmesi faydalı olur. İnandığı gibi yaşayacak ama, acaba doğru şeylere inanıyor mu ? Onun da bilinmesi gerekir. İnandıklarının kaynağı Kur'an-ı Kerim, hadis ve İslâm'ın itikat esasları ise mesele yok. Eğer inandıkları doğru ise yaşayışı da doğru olur. Eğer inandıkları yanlış ise yaşayışı da yanlış olur. Demek ki inandığı gibi yaşamayan, yaşadığı gibi inanır. Bu da onu günâhtan ve zarardan koruyamaz.

SONUÇ

İslâm'da tebliğ ve irşad önemli ve lüzumlu bir görev. Bu önemli hizmet, Müslümanlar tarafından seçkinleri tarafından yerine getirileceği için, Müslüman toplumda bu görevi yerine getirecek kimse her zaman bulunacak demektir. Kur'an-ı Kerim, bu görevi Müslümanlara veriyor ve Müslümanların içinden ehil bir cemaat tarafından yerine getirilmesini istiyor. Bunun için gerekli malzeme ve uygulama metodu İslâm'da mevcut. Sevgili Peygamberimiz bu yüksek hizmeti bizzat ifa ettikleri için bu konuda bize çok güzel ve tutarlı bir örnektir. Bu hizmete tâlip olanların, resmî, gayri resmî sorumluluk yüklenmek isteyenlerin kendilerini ilmen ve ahlâken bu işe hazırlamaları şarttır. Bu hizmet rastgele herkesin yapabileceği bir hizmet değildir. O zaman fayda yerine zararımız dokunabilir.

Her konuda uzmanlığın ön plâna çıktığı ve uzmanların ilgi gördüğü bir dünyada yaşıyoruz. Peygamber Efendimiz de zamanı saadetlerinde uzmanlığa veya vermek istedikleri hizmette yetişmişliğe büyük önem vermişlerdir. Ashabının tamamına ordu hâlinde tebliğ ve irşad görevi vermemişler, lâkin ashâbı içerisinde dinî konularda yetiştirildiklerine inandığı bir gruba bu önemli görevi vermişlerdir. Onları, kendilerini ve inançlarını temsil edebilecek ehliyyette, ilmî yetenekte gördükleri için veya o hale gelmeleri için gayret sarf ettikleri için onlara İslâm'ı yayma ve Müslümanları tanıma görevi vermişlerdir. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki; tebliğ ve irşad gibi bir görev, Müslümanlar içerisinde bu iş için yetiştirilmiş seçkin ve düzgün kimseler tarafından yapılmalıdır.

- BİTTİ -

Dip notlar

- 11 İslâm'da İrşad, Prof.Dr.Süleyman Uludağ, Marifet Y. Sayfa;22, İst.
- 12 Al-i İmram Suresi, ayet; 104.
- 13 Fussilet Suresi, ayet; 33.
- 14 Tövbe Suresi, ayet; 67.
- 15 “ “ “ 71.
- 16 Maide “ “ 99
- 17 Nur“ “ 54
- 18 Alak “ “ 1-5.
- 19 Zümer “ “ 9.
- 20 Nisa“ “ 114.
- 21 Riyaz's-Salihin, cilt; 2 sayfa; 73, Hadis No.; 656.
- 22 Sebe' Suresi, ayet; 28.
- 23 Bakara Suresi, ayet; 159.
- 24 Riyazü's-Salihin, cilt; 2, sayfa; 216, Hadis N0.;173. Diy.İşl.Başk.lığı.
- 25 Hucurat Suresi, ayet; 10.
- 26 Bakara “ “ 82.
- 27 Riyazü's-Salihin, cilt; 1, sayfa; 234, Hadis N0.;191.
- 28 TRT. Ve Dini Yayınlar, Halit Hayt, Din Öğretimi Dergisi, sayı; 15.
- 29 Adigeçen makale.
- 30 Kaf Suresi, ayet; 16.
- 31 Ahzap Suresi, ayet; 21.

OSMANLI DÖNEMİNDE KONYA'DA MEVCUT TEKKE VE ZAVİYELER

- 2 -

BİR SAĞLIK KURUMU SIRÇALI SULTAN ZAVİYESİ

Konya'da önemine binaen Misikinler Tekkesi veya Sırçalı Zaviyesi denilen zaviye üzerinde ayrıca durmak gerekir. Bu zaviye Konya'da asırlarca cüzamlıların tedavi ve tecridi için kullanılmıştır. Günümüze intikal eden belgelerden, bu zaviyenin bir sağlık kuruluşu olarak görev yaptığı anlaşılmaktadır. Zaviye asırlar boyu aynı hizmeti vermiştir. Bu, Türk toplumunda sağlık konularındaki hassasiyetin ve Osmanlı'da tıp konusundaki gelişmişliğin açık bir örneğidir. Konu ile ilgili olarak, Konya Şeriye Sicilleri'nde tespit ettiğimiz üç olay dikkat çekicidir.

Ramazan 1088/1677 tarihli bir Emr-i Şerif'ten anlaşılacağı üzere, her nasılsa bu zaviyede bulunan cüzamlılar zaviyeden dağılmışlar, dağılan bu cüzamlıların tekrar burada toplanmaları emredilmiştir. (12)

H. 1088 R. evvel, Milâdi 1678 tarihli bir kararla İsmihan adında bir kadının, (13) yine aynı yıl, (1809) Safer ayında da Abdullah adında bir cüzamlının bu zaviye gönderilmesi kararlaştırılmıştır. (14)

Burada hem cüzamlılar tedavi edilmiş, hem de hastalığın diğer sağlıklı insanlara bulaşması önlenmiştir.

Bir hastanın buraya alınması için hekim raporu şart koşulmuştur. Hekimin "Cüzamlı değil" dediği hastalar serbest bırakılmıştır.

Erkek-kadın cüzamlıların bu zaviyede tecrit edildiğine, geleneğe ve erkek-kadın bir arada bulundurulamayacağına göre, zaviyenin bir hayli geniş ve teşkilâtli olduğu, zaviyenin zengin vakıflarla desteklendiği anlaşılmaktadır.

Bu zaviye, Bordabaşı Mahallesi'nde Karakurt Sokağında Demirci Hacı Mescidi'nin yanındadır.

KONU İLE İLGİLİ YAPILAN BAZI ÇALIŞMALAR

Konya'daki tekke ve zaviyelerle ilgili olarak yapılan bir çalışma Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ'a aittir. "Konya'da Osmanlı Döneminde İnşa Edilen Tekke ve Zaviyeler" başlığı altında yapılan çalışmada; Affan Sultan Zaviyesi Ahi Evran Zaviyesi, Ahi Tarık Zaviyesi, Beküm Sultan Zaviyesi, Çiftçiler Tekkesi, Ezeli-zâde Zaviyesi, Güreşçiler Tekkesi, Miski Sultan Tekkesi, Hânkah-ı Hâbil Buk'ası, Hasan Dede Zaviyesi, Hatice Sultan Tekkesi, İshak Bey Zaviyesi, Kasım Halife Zaviyesi, Kıyye Tekkesi, Mahmut Dede Zaviyesi, Müştak Efendi Zaviyesi, Nakşibendiye-i Halidiye Zâviyesi, Piri Mehmet Paşa Zâviyesi, Sinan Dede Zâviyesi, Söylemez Zâviyesi, Yediler Sultan Zâviyesi, Yesavul Kızı Ümmehâni Zâviyesi ki toplam 24 zâviye ve hânkah haklarında bilgi verilir. (15)

Bu konuda diğer bir çalışma Prof. Dr. Haşim Karpuz Hocaya aittir. O da, "Konya'da Selçuklu ve Osmanlı Tarikat Yapıları" başlığı altında Mevlâna Dergâhı, Sahib Ata Hankâhı, Konevi Zaviyesi, Pir Esat (Pisili Sultan) Zaviyesi, Pirebi Zaviyesi, Kalender Baba Zaviyesi, Şeyh Osman Rumi ve Şeyh Hasan Rumi Zaviyesi, Bulgur Tekke Mescidi, Şeyh Alaman Zaviyesi, Sadır Sultan Zaviyesi, Cemal Ali Dede Zaviyesi, Ateşbaz Veli Zaviyesi, Şeyh Vefa Tekkesi, Ebu İshak Kazerunî Zaviyesi, Ayabakan Tekke ve Türbesi, Süt Tekkesi, Söylemez Zaviyesi, Ahmet Necip Efendi (Gazezler) Zaviyesi olmak üzere toplam 24 zaviye ve hankâh üzerinde durulur. (16)

Diğer bir kapsamlı çalışma da Haşim Karpuz-Bayram Ürekli'ye aittir. Bu çalışmada da müstakillen Pir Esat Zaviyesi ile ilgilidir.

Genel anlamda tekke ve zaviyelerle ilgili olarak yapılan kapsamlı bir çalışma da Mustafa Kara'ya aittir. (17)

Yukarıda yapılan çalışmalarda mükerrer verilen isimler çıkarıldıktan ve bizim Konya Şer'iye Sicillerinde tespit ettiğimiz Konya'daki hankâh, tekke ve zaviye sayısı yüze . yaklaşmaktadır. Bu da Konya'da tasavvufî hayatın bir dönemde, ne çapta geliştiğini göstermektedir.

CUMHURİYET DÖNEMİNDEN ÖNCE KONYA'DA MEVCUT SELÇUKLU VE OSMANLI TEKKE, ZAVİYE VE HANGÂHLARI

Konya Şer'iye Sicilleri ve diğer kaynaklar üzerinde yapmış olduğumuz incelemede, ismine tesadüf ettiğimiz tekke ve zaviyeler yukarıda bahsettiğimiz çalışmalarda verilen isimlerle birleştirildiğinde Konya'da Mevlâna Dergâhı dışında yüze yakın hankâh, tekke ve zaviye bulunduğunu tahmin ediyoruz.

Hatunsaray ve Belviran çevresinde mevcut zaviyeler dikkat çekici. Aşağıda verdiği-miz listede kaza merkezlerinde mevcut zaviye ve tekkeler listeye dahil edilmemiştir. Konya Şer'iye Sicillerinde ve diğer kaynaklarda ismine rastladığımız önemli zaviye ve tekyelerin isimleri şöyledir:

1. Şeyh Hocendî Zaviyesi : K.Ş.S. C.7. s.67 , 971/1563
2. Hüremşah Zaviyesi, Anberreis Camii yanında: K.Ş.S. C.2, s.179, 978/1570.
3. Kemaleddin Zaviyesi : K.Ş.S.C.7. s.80, 1054/1644.
4. Nasuh Bey Zaviyesi, Bugünkü Nasuh Bey Camii yanında: K.Ş.S.C.7, s.176, 1054/1644 (Berat)
5. Pirabı Sultan, Pirebi mahallesinde türbenin yanında: K.Ş.S.C.2, s.43, 978/1570.
6. Sadreddin Konevî Zaviyesi, Konevi Camii yanında: K.Ş.S.C.2,s.17-42-43-61, 978-979/1570-1571.
7. Sinan Seydi Zaviyesi, Belviran'da: K.Ş.S.C.2, s.31, 976/1568.
8. Ali Ağa Zaviyesi, Hatunsaray Çağlak karyesinde, aynı zamanda medrese olarak da kullanılmıştır: K.Ş.S.C.9, s.178-180-181, 1055-1045/1645-1635.
9. Şeyh Rasül Zaviyesi, Aynı zamanda medrese olarak da kullanılmıştır: K.Ş.S. C.7, s.170,1054 Recep/1644.
10. Keykavüs kızı Fatma Hatun Zaviyesi: K.Ş.S.C.14, s.175, 1081 Safer/1670. (Ferman)
11. Hoca Fakih Sultan Zaviyesi, Hoca Fakih Külliyesi içerisinde: K.Ş.S. C.9, s. 175-179, 1055/1671.
12. Hüsam Tevekkeli Sultan Zaviyesi: K.Ş.S.C. 15, s.45-46, 1081 Ramazan/1671.
13. Mahmut Baba (Mahmut Dede) Topraklık'ta: K.Ş.S.C.11, s.160, 1072/1661
14. Piri Mehmet Paşa Zaviyesi, K.Ş.S.C.9, s.58-76, 1055/1645.
15. Şeyh Şibli Zaviyesi, Gilisra'da, K.Ş.S. C.10, s. 263, 1059 Safer/1649. (Ferman)
16. Şeyh Rasül Zaviyesi, K.Ş.S. C.10, s.269, 1070/1659.
17. Atabey Zaviyesi, K.Ş.S.C.18, s.372,1069 Recep/1659.
18. Karamanoğlu Ali Bey Hatunsaray/Avalama'da, K.Ş.S.C.45, s.59 1129 R. Ahir/1717.
19. Burhan Dede Zaviyesi, Konya'da, K.Ş.S.C.20-28, s. 1086 Safer/1675.
20. Ahi Evran Zaviyesi, Debağlar Mahallesi'nde, K.Ş.S.C.31, s. 80, 1097 Recep/1686.
21. Eli Kesik Hanı Zaviyesi, K.Ş.S.C.48, s.248, 1131 R.ahir/1719.
22. Ebu İshak Kazerûnî Zaviyesi, Beyhekim Mah. (Halen Mevcut). K.Ş.S.C.22, s. 24, 1040 C.evvel/ 1630.

23. Fahrünnisa Zaviyesi, adıyla anılan mahallede, K.Ş.S.C.30, s. 150.1039 C. Ahir/1629.
24. Hasan Dede Zaviyesi, Gilisra'da: K.Ş.S C.22, s. 18, 1039 Muharrem/ 1629. (Berat)
25. Şems-i Tebrizi Zaviyesi, Şems Camii yanında: K.Ş.S.C.31, s. 124, 1039 Muharrem/1629.
26. Kalenderhane Zaviyesi, Ayrıca mescidi ve medresesi ile bir külliye olduğu anlaşılıyor: K.Ş.S.C.18, s.347, 1070 Safer/1659 (Berat)
27. Pir Esed Zaviyesi, Pir Esed Sultan Tekkesi olarak da geçiyor: K.Ş.S.C.32, s.22,1110 Zilkade/1698.
28. Sadır Sultan Zaviyesi, Tekke ve türbe Sedirler Kabristanı içerisindedir. Tekye yıkılmış, türbe restore edilmiştir: K.Ş.S.C.37, s. 289, 1102 Şevval/1594. (Berat)
29. Sarıyakup Sultan Zaviyesi, Sarıyakup 'Katırcıoğlu' Mahallesi'nde Sarıyakup Camii civarında: K.Ş.S.C.42, s. 265, 1119 Muharrem/1707.
30. Seyit Veli Zaviyesi Pınarbaşı'nda: K.Ş.S.C.42, s.265, 1119 Muharrem/1707. (Berat)
31. Şeyh Aliman Sultan Zaviyesi, adı ile anılan mahallede türbe yanında: K.Ş.S.C.47, s.266, 1125 C.evvel/1713.
32. Şeyh Hasan Rûmî Zaviyesi, adı ile anılan mahallede, türbesi yanında: K.Ş.S.C.49, s.291, 1133 Şevval/1721.
33. Şeyh Osman Rûmî Tekkesi, Şeyh Hasan Rûmî Türbesi yanında: K.Ş.S.C.41, s. 165, 1116 R.ahir/ 1704. (Berat)
34. Şekerim Dede Zaviyesi, Belviran'da, 1098 tarihli bir Emr-i Şerif'ten Şekerim Dede ile Şeyh Hocendî'nin kardeş oldukları ve ayrı ayrı zaviyelerinin bulunduğu anlaşılıyor: K.Ş.S.C. 34, s. 284, 1098 R. ahir/1687. (Emr-i Şerif)
35. Şeyh İbrahim Zaviyesi, Belviran'da: K.Ş.S.C.41, s.295, 1116 C. Evvel/1704.
36. Şeyh Sinan Zaviyesi, Konya'da: K.Ş.S.C.46, s. 265, 1124 C. Ahir/1712.
37. Şems-i Tebrizi Zaviyesi, K.Ş.S.C. 31, s.124, 1097 Şevval/1686.
38. Ali Gav Zaviyesi-Tekyesi, Osmanlı'nın Son dönemlerinde medrese haline getirilmiştir: Konyalı, s. 909-910.
39. Şeyh Sadaka Zaviyesi Musalla Kabristanı'nda: Konyalı, s.755.
40. Bulgur Tekkesi, Tuzcular içinde: Konyalı, s. 339-340.
41. Cemal Ali Dede Tekkesi, Meram'da : Konyalı, s. 777.
42. Sahibata Hankahı, Sahibata Külliyesi içerisinde: Konyalı, s.719.
43. Güreşçiler Tekkesi (Gildan Baba) Aksin'de: Konyalı, s. 611.
44. Ferhuniye Süt Tekkesi (Ferhuniye mahallesi'nde: Konyalı s. 595.
45. Evhadüddin Kirmani Tekkesi (Musalla Kabristanı'nda: Konyalı, s. 590.
46. Ateşbaz Tekkesi (Meram'da türbesi yanında) (57) Konyalı, s. 587.
47. Ayabakan Tekkesi (Ferhuniye Mahallesi, Beşarebey Mescidi'nin doğusunda eski çıkmaz sokak içinde: Konyalı, s.920
48. Hacı Dede Tekkesi, Çomaklar'da : Konyalı, s. 275.

*Kazeruni
Türbe ve Zaviyesi*

49. Körpe Seyit Tekkesi, Hatunsaray May'da: Konyalı, s.275.
50. Ahi Çakhen (Kuyucu) Zaviyesi, Hatunsaray'ın içinde: Konyalı, s. 275.
51. Karadoğan Zaviyesi, Hatunsaray Avalama'da: Konyalı, s. 275.. (Berat)
52. Körpe Seyit Zaviyesi, Hatunsaray Başköy'de: K.Ş.S.C. 41, s.266, 1116 R. ahir/1704.
53. Söylemez Tekkesi: Konyalı, s. 700.
54. Affan Sultan Zaviyesi, Cedidiye Mahallesi'nde, Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ, Konya'da Osmanlı döneminde İnşa Edilen Tekke ve Zaviyeler", Osmanlı Döneminde Konya, Konya 2003, Konya İl kültür ve Turizm müdürlüğü yayını, s.172..
55. Ahi Tarık Zaviyesi, Ahmet Fakih Mahallesi'nde: Küçükdağ, a.g. makale, s. 173.
56. Begüm Sultan Zaviyesi, yeri belli değil: Küçükdağ, a.g.makale, s.173.
57. Çiğçiler Tekkesi, yeri bilinmiyor: Küçükdağ, a.g. makale, s. 174.
58. Ezeli-zade Zaviyesi, Mevlâna Dergâhı civarında: Küçükdağ, a.g. makale, s.174.
59. Hatice Sultan Tekkesi, Konya Lisesi arkasında: Küçükdağ, a.g. makale, s.176.
60. İshak Bey Zaviyesi, Şems-i Tebrizî Camii güney doğusunda, Küçükdağ, a.g. makale, s.176.
61. Kasım Halife Zaviyesi, Meram'da, Konyalı a.g.e, s 436.
62. Yediler Sultan Zaviyesi, Yediler Mahallesi'nde, Küçükdağ, a.g. makale s.181.
63. Kıyye Tekkesi, Şekerfuruş mahallesi'nde, Küçükdağ, s.177. .
64. Hasan Dede Zaviyesi, Binari Mahallesi'nde, Küçükdağ, s.175.
65. Hângah-ı Hâbil Buk'ası, Küçükdağ, s.175.
66. Yesavul kızı Ümmühânî Zaviyesi, Küçükdağ, s. 181.
67. Şeyh Vefa Tekkesi, Haşim Karpuz, a.g.makale, s. 464.
68. Gazezler Zaviyesi, Gazezler Mahallesi'nde, M. Ataman.
69. Yağlıtaş Zaviyesi, Hakimiyeti Milliye Okulu batısında.Mustafa Ataman.
70. Kadı Kalemşah Zaviyesi, Arapoğlu Makası'nda eski park yerinin Kuzeydoğu köşesinde.
71. Ulaş Baba Zaviyesi, Meram'da Ulaş Baba Değirmeni yanında, Konyalı, a.g.e.s. 780.
72. Müştak Efendi Zaviyesi, Mevlâna Dergâhı civarında Küçükdağ, s. 174.
73. Nakşibendiye-i Halidiye Zaviyesi, Küçükdağ, Şems-i Tebrizî Mahallesi'nde, Küçükdağ, s.178.
74. Şâzbey Zaviyesi, Şâzbey Camii (Akcami) civarında, Konyalı, a.g.e. s.535.
75. Kadı Mürsel Hankâhı, Arapoğlu Makası (Kadı Mürsel Camii) arkasında, Konyalı, a.g.e.s.426.
76. Toruncan Çelebi Zaviyesi, yeri bilinmiyor. Konyalı, a.g.e.s. 946.
Sayı daha da artırılabilir.
Selçuklu Dönemi'nden kalma, Lala Ruzbe, Müstevfi Cemaleddin Hankahları gibi pek çok yapı da Cumhuriyet dönemine kadar ulaşamamıştır.
Selçuklu döneminden Sahibata Hankâhı ile Eu İshak Kazerûnî Zaviyesi hâlen ayakta. Diğerleri mevcut değildir.

12. K.Ş.S.C.28,s. 277.

13. K.Ş.S.C. 24, s. 133.

14. K.Ş.S.C. 24, s. 77.

15. Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ, "Konya'da Osmanlı döneminde İnşa Edilen Tekke ve Zaviyeler", Osmanlı Döneminde Konya, Konya 2003, Konya İl kültür ve Turizm Müdürlüğü yayını, s.172..

16. Prof Dr. Haşim Karpuz, Konya'da Selçuklu ve Osmanlı tarikat yapıları.

17. Mustafa Kara, *Din Hayat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler*, Dergâh yayınları, İstanbul 1977.

Fakîr mi, Fakîr mi?

2007 Ramazan'ının on yedinci günü teravih sonrasıydı. Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesine tahsis edilmiş ata yadigârı evin "hayat"ında, Konya Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin emekli hocalarından Prof. Âl-i Osman Koçkuzu'nun penceresinden altmış yıl öncesinin Konya'sını seyrettik. Muhterem Hocamız, duygu yüklü latif konuşmasının ardından sözü, program sunucusu Ümit S. Taşkesen'in bir hitabına getirdi. Genç eğitimci-yazarlarımızdan sevgili Ümit, Koçkuzu Hocanın konuşmasından önce gösterisini sunan Konya'mızın biricik meddahı Yusuf Duru'yu takdim ederken onu "meddah-ı fakir" sıfatıyla nitelendirmişti. Koçkuzu Hoca, o gün, Ümit'in bu nitelendirmesindeki "fakir" kelimesini çekerek yazımıza başlık yaptığımız sorusunu sormuştu; ama kelimelerin telaffuzlarının hakkını vererek...

Evet, mevcut yazımızla aynı yazsak da, dilimizde Arapçadan alınma birbirinden farklı iki "fakîr" kelimesi vardır: 1. fekara>fakr>fakîr, 2. fekera>fıkr>fakîr. Bunlardan birincisi ve dilimizde herkesçe bilineni:

1. Geçimini güçlüğüyle sağlayan, yoksul, fukara,
2. Olması gerekenden az,
3. Hindistan'da yokluğa, eziyete kendini alıştırmış derviş,
4. (mecaz) Zavallı, kimsesiz,
5. Kişinin alçak gönüllülük göstermek için kendisine verdiği san.

bağlamlarında kullanılan ve Arapçada "fe-kaf-ya-ra" harfleriyle yazılanıdır. Diğerleri ise dilimizde sadece erkek kişi ismi (Fakir Usman, Fakir Bayburt...) olarak kullanılmış, yine Arapçada "fe-kef-ya-ra" harfleriyle yazılan ve "akıllı, düşünceli" anlamına gelen kelimedir.

Birbirinden farklı bu iki kelimedeki ince ayrımı (=nüansı) mevcut yazımızda gösteremiyoruz. Daha yalın bir ifadeyle dilimize Arapçadan geçmiş bu iki farklı kelimeyi aynı/tek biçimde "fakir" olarak yazıyoruz. Yeni yazımızın fonetik/ses imlası (yazıldığı gibi okunma) da, tabiatıyla söyleyiş farklılığını ortadan kaldırmaktadır.

Sevgili Ümit'in "kaf"lı "fakîr"i, "kef"li söyleyişindeki tek sebep, yukarıdaki malumata dair yetersizliği değildi elbette. Aralarında ünsiyeti tesis etsinler diye insanları farklı kabile ve dillere ayıran Yaradan, insanların hançerelerini de dillerine uygun hâle getirmiştir. Meselâ bir

Arap “kaf/kalın /k/” sesinden sonra /i/ ince ünlüsünü zorlanmadan getirebilir. Aynı kullanımı bir Türk ancak özel bir çaba/öğretim sonucu kazanabilir. Öte yandan yeni alfabemizde tek işaretle/harfle gösterilse de aslında Türkçede ünlülerin teşekkül noktalarının etkisiyle oluşmuş, onlar gibi kalın ve ince olmak üzere iki /k/ sesi vardır. Bunlardan art/kalın /k/ (ka) ağızımızın arka tarafında oluşan “a-ı-o-u” kalın ünlüleriyle; ön/ince /k/ (ke) ağızımızın ön kısmında oluşan “e-i-ö-ü” ince ünlüleriyle tabii olarak zorlanmadan eklenilebilir. /g/, /ğ/, /l/ seslerinde de görülen aynı özellik, Türkçedeki “ünlü-ünsüz uyumu”nu oluşturur.

Yeni yazımızda tek işaretle gösterilen “k(a)” ve “k(e)” sesleri, Türkçe kelimelerin söylenişinde bir sorun oluşturmazken, yabancı dillerden alınma kelimelerdeki kalın /k/ ile ince ünlü, ince /k/ ile kalın ünlü eklenmeleri sorun olabilmektedir. Sözelimi, bir Türk’ün “kar”la “kâr”ı, “gar (istasyon)” ile “yadigâr”ın “-gâr”ını, “lam (mikroskop camı)” ile “lâm (Arapça harf)”ı söyleyişte fark ettirebilmesi bir ilgiyi/ eğitimi gerektirmektedir (Geçmişte Osmanlı yazısı öğrenilirken kullanılan harflerden dolayı bu eğitim otomatikman alınıyordu).

Sözün burasında öğretmenlik yıllarında fakiri (kaf’lı) telaffuzuyla çokça uğraştıran bir kelimeyi anmadan geçemeyeceğim. Bu kelime, Atatürk’ün Onuncu Yıl Nutku’nda yer alan “*Bundaki muvaffakiyeti Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak azimkârane yürümesine borçluyuz.*” cümlesindeki “*azimkârane*”dir. Çoğu öğrencilerimin doğru telaffuz edemediği bu kelimeyi onlara doğru söylettirmeye uğraşırken kendi doğrumu kaybettiğim çok olmuştur (Bu anekdot üzerine hadi canım sende, diyebilecekler çıkabilir. Bunlar, telaffuzuna güvenenler, söz konusu kelimeyi arka arkaya üç beş kez bir tekrarlasınlar. Bakalım kelimenin söylenişi ne şekil alacak).

Günümüzde dilimizin doğru/özenli kullanılmayışının yaradılış dışındaki önemli amillerden biri de ülkemizdeki sorunlu dil eğitimidir. Bilindiği gibi eğitim, davranışlara yansıyan içselleştirilmiş bilgiler yumağıdır. Türk millî eğitim sisteminde bilgilerin içselleştirilememesinin baş sebebinin ezbercilik olduğu da ilgili-ilgisiz herkesçe söylenmesine rağmen bir türlü bu hastalık tedavi edilememektedir. Bu illetli eğitim sebebiyledir ki, Kur’ân-ı Kerim’e meal verebilecek kadar Arapça öğretilen ilahiyat fakültesi mezunlarından çoğu -hadi kaf’ından da vazgeçtik- söz konusu kelimeyi –ilk hecesini uzatarak- “fâkir” biçiminde telaffuz edebilmektedir.

İmdi.. fakir (kaf’lı), günümüz gençliğinin sanal âlemdeki yazışma, beyaz cam ardındaki ne idüğü belirsiz konuşma facialarına bakıyor da... Yok, “fakîr”in ilk hecesi uzunmuş; yok, kaf/kef farkına dikkat edilmemiş... gibi özensizlikler bu fecaatin yanında yalnızca teferruatıdır.